

Javaslat a

„[nemzeti érték megnevezése¹]”

települési/tájegységi/ágazati²

értéktárba történő felvételéhez

Készítette: Dr. Kis Tibor né (név)
Dr. Kis Tibor né (aláírás)
Tata, 2021. XII. 2. (település, dátum)

TATAI VÁROSI ÖNKORMÁNYZAT - HIVATAL	
Tatai Városi Önkormányzat Hivatala	
2021 DEC 13.	
11/39-4/2021	433510
	Knaiki Zs.

¹ Kérjük, adja meg a nemzeti érték pontos megnevezését.

² Kérjük, húzza alá a megfelelőt.

I. A JAVASLATTEVŐ ADATAI

1. A javaslatot benyújtó (személy/intézmény/szervezet/vállalkozás) neve: *Dr. Kis Tiborné
a TIE elnöke*
2. A javaslatot benyújtó személy vagy a kapcsolattartó személy adatai:

Név: *Dr. Kis Tiborné*
Levelezési cím: *2840. Tata, Malom u. 31.*
Telefonszám: *06-20-351-8511*
E-mail cím: *-*

II. A NEMZETI ÉRTÉK ADATAI

1. A nemzeti érték megnevezése: *Kristály Impériai Hotel és Étterem
Tata*
2. A nemzeti érték szakterületenkénti kategóriák szerinti besorolása:³

☐ agrár- és élelmiszergazdaság	☐ egészség és életmód	☒ épített környezet
☐ ipari és műszaki megoldások	☒ kulturális örökség	☐ sport
☐ természeti környezet	☒ turizmus	

a szakterületi besorolás indokolása:

3. A nemzeti érték a magyarországi együtt élő népekhez, az államalkotó tényezőként elismert nemzetiségekhez kapcsolódó érték:

igen
amely nemzetiség:⁴

nem

4. A nemzeti érték fellelhetőségének helye:

Tata

5. Értéktár megnevezése, amelybe a nemzeti érték felvételét kezdeményezik:

- települési   tájegységi   ágazati

amely értéktár neve: *Kristály Impériai Hotel és Étterem*

6. A nemzeti érték rövid, szöveges bemutatása, egyedi jellemzőinek és történetének leírása, a megjelölt szakterületi kategória indokolása (amennyiben nemzetiséghez kapcsolódó érték, a nemzetiségi vonatkozások, a nemzetiséghez való kötődés bemutatása):

*Az ország egészében működő hálózatja, amely eredetileg Szecser
focisport néven működött. 1766-1769 között az Euterkány. család megvásárolta felhagy-
tetei alapján a földművelés, majd az épület emelést kapta. 1891-ben bővítették az épület
mai alapja. Az Euterkány szálloda, ma Kristály Impériai Hotel és Étterem néven működik.
Kiváló étterem, kellemes kényele, impériás hálózatja fogadja az ide látó-
gató vendégeket. Számos politikai, gazdasági mat ember, kulturális
élet köznevelői látogatók. Jutó ama,*

³ Egy szakterületenkénti kategória megjelölése lehetséges.

⁴ Kérjük, jelölje és nevezze meg, amennyiben magyarországi együtt élő népekhez, az államalkotó tényezőként elismert nemzetiségekhez kapcsolódó az érték.

*amennyiben nem került az értéktárba, hogy
2 a nemzeti értékeink körd kerüljön.*

8. A nemzeti értékkel kapcsolatos információt megjelenítő források listája (bibliográfia, honlapok, multimédiás források):

9. A nemzeti érték hivatalos weboldalának címe:

III. MELLÉKLETEK

1. Az értéktárba felvételre javasolt nemzeti érték fényképe vagy audiovizuális-dokumentációja
2. A Htv. 1. § (1) bekezdés *m*) pontjának való megfelelést valószínűsítő dokumentumok, támogató és ajánló levelek
3. A javaslatban megadott adatok kezelésére, illetve a benyújtott teljes dokumentáció, - ideértve a csatolt dokumentumok, saját készítésű fényképek és filmek felhasználására is - vonatkozó hozzájáruló nyilatkozat
4. A nem saját készítésű dokumentumok szerepeltetése esetén az adott dokumentum tulajdonosának hozzájáruló nyilatkozata a szabad felhasználásról

A fogadó udvarában volt hely a lovak elhelyezésére is

Előadás a legendás vendégről

IANA A Tatalhelytörténeti Egyesület és a Kristály Imperial Hotel közös szervezésében november közös rendezésében azt az előadást, melynek témája az egykori Tóvárosi Fogadó története és Kazinczy Ferenc, a fogadó híres vendége volt. A helyszínen dr. Kis Tiborné, a Tatalhelytörténeti Egyesület elnöke az épület múltjáról és legendás vendégeiről, majd Tiba-Szógyenyi Andree sales manager a szálloda jelenérfő beszélt. Ahogyan a település honlapján is olvasható: a Kristály Imperial Hotel 1766 és 1769 között az Esterházy-család megbízásából építt Fellner Jakab tervei alap-

A szálloda múltjáról és jelenéről is szó esett az előadáson

ján. Korábban a Szarka Fogadó nevet viselte a pihenőhely, kezdetben csupán egy nádfedeles, földszintes épület volt. Az udvarban volt hely a lovas fogathoz érkezők négylábúinak elhelyezésére is. A Fellner által megtervezett bővítést követően már cseréptelet kapott, és berendeztek benne egy ivószobát is. Akkor volt nagy változás, amikor a vasút fejlesztésével megnövekedett a turizmus és az Esterházy Szálloda nevet kapta, később pedig újabb bővítésekkel fejlődött tovább. Először ismert Irodalmi emléke pedig Kazinczy Ferenc nevéhez fűződik.

Sz. D. K.

24 ÓRA

2021. NOV. 18. (CSÜTTÖRÖK)

250 éves a Kristály Imperial Hotel és Esterházy Étterem

Az Ady Endre utca (Fő utca, Esterházy utca) házsorai között számos késő barokk és klasszicista stílusban épület lakóház maradt fenn. Az utca bal oldalán találjuk az ország legrégebben működő, emeletes szállodáját, a Kristály Imperial Hotelt és Éttermet. A szálloda 250 éve fogadja a hazai és a külföldi vendégeket.

A helytörténeti iratok alapján a 18. században Tata és Tóváros mezővárosokban szükségessé vált a vendégfogadók építése, ugyanis a mezőváros fontos kereskedelmi és hadi utak mentén fekszik: Buda-Bécs, Győr-Komárom vonzaskörzetében. A városba érkezők, a dolgoikat intézők és az átutazók részére szálláshelyekre volt szükség. A két mezővárosban négy vendégfogadó adott erre lehetőséget: a tatai Griff, a tóvárosi Szarka, a Frantz Lucas-féle fogadó és a negyedik az Újtelep nevű városrészen fogadta az ide látogatókat.

A fogadókban megszállók a 19. század közepéig nem kaptak ételt és italt. A vendégfogadás az utazók lovait istállóban, kocsijukat fedett színben helyezte el. Az 1800-as évek elejétől kocsmával, vendéglővel bővültek a fogadók.

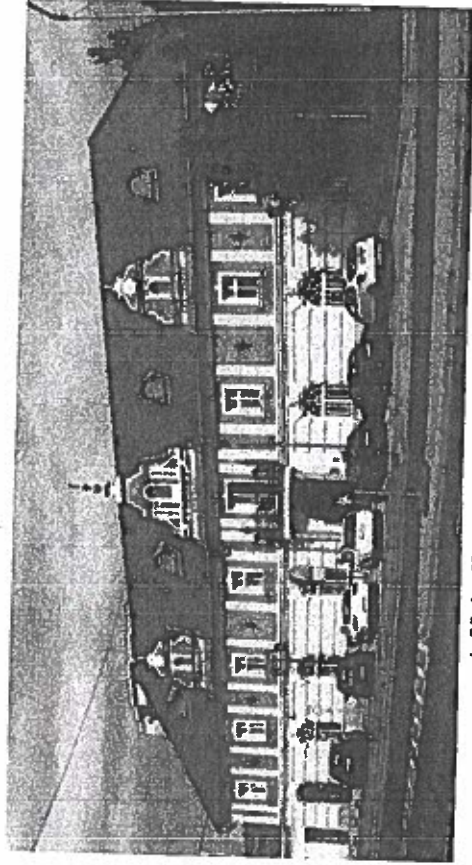
A Fő utcán található fogadó és vendéglő kitűnő helyen épült. A korabeli írások szerint: *„Közel az öt utca forgalmát magába gyűjtő Fő térhez, az Öreg utca és a Budai út találkozásánál, ahol egy kis köz indul a források és a távolabbi szőlők felé.”* Az eredetileg egyszintes, nádfedeles fogadó már az 1740-es években állt. Az Esterházy-család tagjait itt szállásolták el, amíg a kastély meg nem épült.

Az eredetileg földszintes épületre 1766 és 69 között Fellner Jakab tervei alapján emeltek még egy szintet, a tetejét cseréppel fedték le. Az építkezés befejezése 1770-re tehető. Az 1760-as években a fogadót Szarka uram vette kezébe, ezért bérlőjéről nevezték el Szarka fogadónak. Az 1776-os leltár szerint az újonnan épült uradalmi foga-

dóban hét szoba állt a vendégek rendelkezésére. A fogadósnak az emeleten saját használatra nyolc helyiség volt.

A Kristály Imperial Hotel napjainkban

Az épület alsó szintjén olyan vendégszobát, ivót helyeztek el, melyből a borospincebe lehetett lemenni. A borospince 600 akó bor tárolására volt alkalmas. A vendégfogadó konyhájában jó kémény, tűzhely és egy rakott kályha tette lehetővé az utasok ellátását. Az utasok állatait három istállóban, a kocsikat kocsiszínekben helyezték el. A vendégfogadóhoz tartozott egy fűskamra, a kövel kirakott udvaron zsindellyel fedett kút is állt. 1847-ig az udvarán jégveremmel rendelkező fogadóban söntés, étkezde, kávézó, kártyaszoba működött. A vendégek szórakozását biliárd szoba is szolgálta.

Az épületben boltok és mézsárszék is működött. 1792-ben Schögl György majolika-gyáros nyitott kereskedést: vasárakat, fűszereket és déli gyümölcsöt is árult. 1847-től a főbejárattól jobbra a Zink-féle vegyeskereskedés és trafik kapott helyet. Zink Antal 40 évig bé-

relte a Szarka fogadót. Boltyában fűszer- és vasárut is árult. A bejárattól jobbra 1887-ig a Quell-család borbélyműhelyt működtetett.

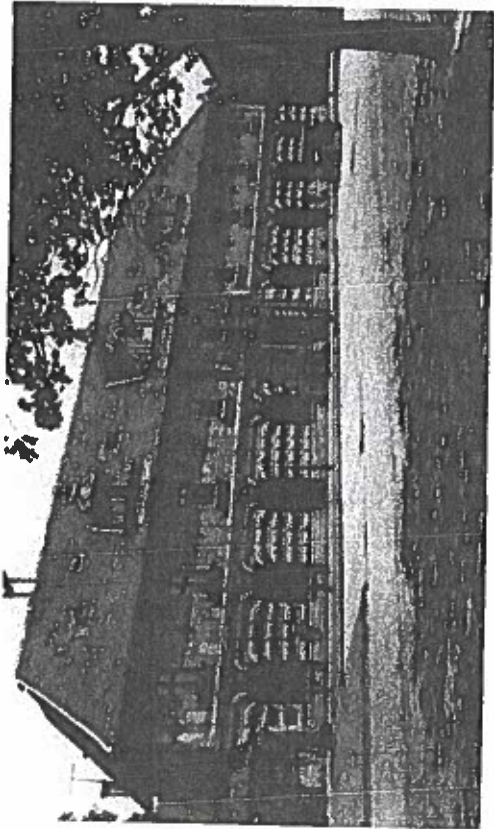
Az 1880-as évektől Magyarországon jelentős gazdasági fellendülés következett be. A gazdasági ágazatok fejlődése a kereskedelem élénkülését vonta maga után és ezzel a szállítási-közlekedési lehetőségek is javultak.

A Budapest–Győr vasútvonal kiépültevel Tatán 1883–84-től indult meg a vasúti közlekedés. A Tóvároskerti megálló megépítésével fellendült a turizmus, a megnövekedett vendégforgalom miatt az épületet átalakították. Az 1891 tavaszán történő átalakítás után nyerte el az épület a mai eklektikus formáját. A Szarka fogadóban új, díszes éttermet építettek a régi helyett, az ivót elkülönítették a borméréstől, a fogadó emeletén a vendégszobák számát növelték. A vendéglő vezetőjét Gerszabek Károly, budapesti kávéos vette át, vagyis bérelte. A vendéglő bővítése miatt Gerszabek Károly megszüntette a Zink-féle vegyeskereskedést.

1891. április 15-től a Szarka Vendégfogadó nevét Esterházy Szálloda névre változtatták (1891–1946). 1897-ben Gerszabek szerződése lejárt, a vezetést nem vállalta tovább. Az új bérlő a budapesti Nagy Lajos vendéglős lett.

Az Esterházy Szállodát és Éttermet 1902-től Noll Miklós és családja bérelte. Az étterem mellé kávéházat is nyitott. Az új kávézót XIV. Lajos korabeli bútor-utánzatokkal rendezték be. A bérlő Noll-család a hét szobából álló szállodát 32 szobára bővítette. Vízvezetékkel látták el a szállót, a kerthelyiségben szökőkút csobogott, a vendégek tekezőssel is eltölthették idejüket. Az 1930-as években a belső udvaron medencét létesítettek, ahonnan a vendég kívánsága szerint kiválasztott halat fogták ki és elkészítették a konyhán. A szállodának vívó terme és sörözője is volt. A fogadóban a '30-as évektől bálokat, kiállításokat, hangversenyeket rendeztek. 1930 márciusában a Tóváros Casino alakuló ülését az Esterházy Szállodában tartották.

Esterházy Hotel az 1930-as években

A konyhában kiváló ételeket készítettek, pl. Esterházy rostélyost, töltött káposztát, rántott bárányt. Az édességek közül a vendégek kedvence az Esterházy torta volt. Italokat a baji boros gazdáktól vásárolták, de az asztalokra kerültek az 1905-ben alapított pezsgőgyár termékei és Dreher-féle sörök is.

1942-ben Noll Miklós meghalt. A szálloda vezetését felesége és lányai vették át 1944-ig. A nehéz gazdasági helyzet, a háború okozta károk miatt a szállodát átadták a Hangya szövetkezetnek (1945–1948). A földszinten lévő éttermet Bánhegyi László pinocéer vette bérbe. A politikai fordulat következtében 1949 és 1955 között megyei pártiskola működött a szállodában. Az emeleti erkélyes szobában alakították ki Kóbor Ferenc megyei titkár lakását és irodáját. Az Esterházy Szállodát Szabadság Szállónak nevezték át.

1955 szeptemberében nyílt meg a Kristály Szálloda és Vendéglő, amely a közeli forrásokról kapta a nevét. Az épületet átalakították és üzemeltetését a vendéglátó vállalat vette át.

A szálló fennállása során sok híres vendéget fogadott. Kazinczy Ferenc, nagy magyar költő, irodalomszervező, nyelvújító két alkalommal is felkereste a fogadót; 1803-ban és 1831-ben.

Első alkalommal amikor Budáról Bécsbe utazott errefele így írt a városról: *„Tatát akarám látni, méltán elhíresedett kertje miatt. Vizi partiai gyönyörűek, s forrásai gazdagon bugyogtatják buborékjait. Három órát tölték a kertben vezető nélkül.”* A séta után nemsokkal balesetet szenvedett, sérülései miatt nyolc napot töltött a fogadóban. *„Alig zárá be inasom szekerem ajtaját, a két ló elragadá szekeremet, végig repüle velem az egyenes utcajájú városon [...] és felfordulék. A két ló, az első kerék ment. Orrom nyerge be vala törve, bal könyökömet összezúzta ferslágom.”* Kazinczy 1831-ben újból ellátogatott Tatára. Második tartózkodásának élményeiről a magyarországi utak című munkájában számolt be: *„Gyönyörű paradicsom minden tekintetben...”* – írja róla.

1809-ben a császári testőrség tagjai keresték fel a fogadót, köztük volt Kisfaludy Sándor is. Az 1848–49-es forradalom és szabadságharc idején a Komáromi erőd tisztjei is felkeresték a szállodát. 1849. április 27. és 29. között Görgey Artúr megszállt benne. Klapka György katonái is szívesen öblögettek itt a torkukat. A nagy császári hadgyakorlat idején, 1897. szeptember 10. és 16. között koronás főket is vendégül láttak. Ferenc Ferdinánd trónörökös lóvásárlás céljából tett útja során 1900. március 1-jén itt ebédelt. Esterházy Miklós 1885. február 1-jén jótékony célú előadáson vett részt.

Jókai Mór, akinek a fogadott leánya, Róza, Feszty Árpád festőművész felesége lett, a Feszty-család tagjaival szívesen tért be a fogadóba. Feszty Adolf és Gyula villát építtetett az Öreg-tó partján. Gyula országgyűlési képviselő is volt. Feszty Lajos az Esterházy-uradalom jószágkormányzója.

A reformkorban a vendégek között találjuk Vörösmartyt, Bajzáthot, Perczel Mórt. Tata szülötte, Giesswein Sándor kanonok, az

MTA levelező tagja, keresztény-szocialista politikus, országgyűlési képviselő is megfordult a szállodában.

1901. november 6-án a magyaróvári felsőfokú agrárintézmény tanári kara megtekintette az Öreg-tó lehalászását és itt ebédeltek: Thallmayer Viktor, Cselkó István, Mezei Gyula és Vörös Sándor igazgató. A színházi élet számos kiválósága, így Jászai Mari 1897. július 9. és 10. között, 1922. szeptember 16. és 17. között; Bajor Gizi, Urai Tivadar 1933-ban. A Rákóczi induló című filmet forgatták: Jávor Pál, Dayka Margit, Csontos Gyula, Kabos Gyula 1934-ben. 1903. június 14-én a Törley-család tagjai keresték fel a szállodát. A Habsburg-család tagjai közül Habsburg Ottó járt a hotelben.

Az Esterházy Szálloda képzőművészeti kiállításoknak is helyet adott. Kiállító művészek: Vaszary János, Feszty Árpád, Kézdi-Kovács László, Koszta József, Hollós Károly, Pap Emil, Molnár Z. János, Szász István, Dobroszláv Lajos, Dobroszláv József, Prokopp Péter, Ködmön Károlyné, Török Viktória.

A szállodában napjainkban a modern képzőművészetek tárlata látható.

Tata központjában a 250 éve fennálló Hotel Kristály és Esterházy Étterem a modern kor stílusa mellett őrzi a barokk kor eleganciáját. Kiváló étterme, elegáns szállodája, egyedi stílusú wellness részlege minden igényt kielégítve várja a vendégeket. Legyünk büszkék arra, hogy az ország legrégebb szállodája a város szívében a mai napig pompájában tündököl.

dr. Kis Tiborné

